

No hi ha (gairebé) concursos de Drag Kings. Transsexualitats i transgèneres

Soc una dona gran, tinc 69 anys (quan decideixo que l'article s'ha acabat en tinc ja 70). «Vella» si atenem a la definició que situa l'inici de la vellesa als 65 anys.

Vaig tenir una complicada adolescència (prepubertat i pubertat) concretada, entre altres coses, amb una relació difícil tant amb els canvis que travessaven el meu cos com amb el cos pròpiament dit. Des d'aquest cos i aquesta edat, aquest punt de partida, em dispo a escriure sobre una qüestió controvertida, que trepitja molts ulls de poll i que aixeca tota mena de passions —massa pel meu gust—, tot i que espero que no acabi esqueixant les feministes. Em refereixo a les polítiques relacionades amb els canvis físics, socials, mentals i legals de les persones trans.

No soc especialista, ni estudiosa ni analista de la qüestió. Ho faré, per tant, des de la ignorància; suportada només pels rudiments que em dona ser feminista. A pèl. I posant-hi en joc el meu cos.

Al cas

La Proposició de Llei per a la igualtat real i efectiva de les persones trans (122 / 000.133) al Títol II sobre la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones, preveu una molt fàcil «autodeterminació de gènere».

Article 12. Requisits per acordar la rectificació.

1. La sol·licitud de rectificació registral de la menció de sexe no necessita de més requisits que la declaració expressa, de la persona interessada o de qui la representi legalment, d'acord amb el que estableix aquesta Llei, indicant el nom propi, si escau, i sexe registral amb els quals se sent identificada, a fi d'acreditar la voluntat de la persona interessada, així com les dades necessàries de la inscripció que es pretén rectificar, i el nombre del document nacional d'identitat.

Per canviar el nom i el sexe al DNI n'hi hauria prou, doncs, que una persona manifesti que la seva identitat de gènere no correspon al sexe assignat en néixer i ja no li caldria aportar com ara un informe mèdic o psicològic que acrediti «disfòria de gènere», així com sotmetre's a un tractament hormonal durant almenys dos anys per condicionar-ne les característiques físiques. És a dir, sense ingerència externa, tot i que dubto que això sigui possible tant en aquesta qüestió com en qualsevol altra.

Dos incisos.

Primer: la «disfòria de gènere» es defineix com una identificació potent i persistent amb l'altre sexe associada amb ansietat, depressió, irritabilitat i en general desitjos de viure amb un gènere/sexe diferent de l'assignat en néixer. Les persones amb disfòria de gènere sovint senten que estan empresonades en un cos incompatible amb el que senten, amb la seva identitat de gènere subjectiva.

Segon: cal tenir en compte que una llei nova, una normativa nova, sempre porta incorporada fissures per poder fer trampa i s'ha d'assumir perquè, si no, no es canviaria mai cap llei, no s'establiria mai cap normativa. Amb això vull dir que, tot i que que minoritaris, segur que hi podria haver abusos i pràctiques fraudulentas en aquest autodeterminar-se. Hi ha gent que ja n'ha denunciades. Aleshores la qüestió serà establir una vigilància que n'eviti els fraus, els abusos, l'ús maliciós i malintencionat.

Quan vaig començar a treure pèl i, sobretot, pit, la meva incomoditat va ser gran i creixia. Malgrat que un gran nombre de nenes i adolescents d'aquella època hauríem preferit néixer nens pel cúmul d'evidents avantatges que atorgava ser nen o noi, em semblaria frívol pensar que als 10, 11, 12 anys, tant jo com moltes d'altres nenes hauríem decidit demanar un canvi de sexe per aquesta raó, si és que se'ns n'hagués brindat la possibilitat. Em fa l'efecte que és molt més seriós, greu i profund. Per dir-ho d'una altra manera, no em sentia nen o noi per molt que veiés els privilegis que comportava (tot i que això no exclou que d'altres nenes segur que sí); tota una altra cosa és si m'hagués agradat ser-ho.

Això fa que em fixi en la fina però certa línia entre «voler ser» i «esdevenir» de l'altre sexe. Si ho recordo bé, hauria preferit ser nen, atès que ho tenien prou més fàcil i avantatjós, eren força més lliures, però no em sentia pas nen. Vivim en una època on de vegades es confon el «voler ser-ho» i el «ser-ho». Per exemple, em sorprèn de l'època que vivim que hi hagi gent que pensa que la maternitat (o la paternitat) sigui un dret (va aviada, per cert); al meu entendre no ho és, és més aviat una opció, una possibilitat. I quan es concreta i succeeix, més aviat una obligació. Caricatura: no sé si puc reclamar el dret a ser alta, la veritat és que soc ben baixa.

D'altra banda, també em sembla evident que un canvi burocràtic: canviar-me de nom i marcar l'altra casella per al sexe, no hauria arreglat els disturbis del cos ni m'hauria fet gens feliç, ni hauria comportat cap avantatge o privilegi masculí.

Ve a tomb parlar de *Tomboy* (França, 2011) de la directora Céline Sciamma. Un film que parla de la complexitat i les dificultats d'acceptar (o no) la pròpia identitat sexual.

Sciamma, amb subtil lleugeresa i a partir d'un bon guió, fa una pel·lícula mesurada que no dramatitza més de l'estrictament necessari. Planteja, desplega i conclou (deixant-lo obert) un problema profund i seriós, íntim però alhora públic: la difícil identitat sexual d'un infant, el malestar d'una criatura de deu anys que, en el despertar de la pubertat, viu el desconcert, el xoc i la incomoditat d'habitar un cos canviant que ni entén ni li agrada i que se sent més identificada amb el sexe contrari que amb el seu.

Tomboy no tan sols és exquisida a l'hora de plantejar el cas, sinó que a més mostra amb claredat i gran economia de mitjans el fet que quan creiem que algú és d'un determinat sexe, hi veiem les característiques del sexe que pensem que encarna; és a dir, de quina manera els partits presos ens fan veure el que creiem que hem de veure i ens impedeixen percebre una realitat que és sempre molt més contradictòria, matisada i complexa. A més, explica que creure que algú pot fer bé una cosa, l'ajuda a fer-la òptimament. Ensenya com una determinada i bella roba pot convertir-se en la presó d'un cos. Posa de manifest quin tipus de concessions han de fer les nenes perquè els nens estiguin a gust. Ho fa a partir d'un elenc de criatures espavilades, tendres a estones, però no per això exemptes de malícia.

La pregunta és, ¿què hauria decidit la protagonista un cop acabat el film si hagués tingut a l'abast la possibilitat d'«autodeterminar-se»? ¿Què hauria estat de mi, del meu cos, de la meua vida, si hagués pogut «autodeterminar-me»?

Vagi per endavant que mai no m'he sentit res més (ni res menys) que dona, però també que l'estranyesa del cos va durar; en certa manera, dura.

Per exemple, es concreta amb el tall de cabell o la vestimenta. Masculines algú en podria dir. També hi deu influir que he estat molts anys professora d'institut i la tendència (amb moltes i variades excepcions) és vestir-se de la manera més «neutra», més masculina possible perquè així sembla que entenguis molt més sobre diacrítics o oracions de relatiu; en definitiva, per assemblar-se al màxim a un professor. La pena, la desgràcia, el problema és que la roba es consideri masculina o femenina de *per se*. Que bé aniria que si la porta una dona fos femenina i si la duu un home, masculina. Penso que aquest serà un dels *leit-motiv* d'aquestes línies.

Tornem a l'estranyesa. Per exemple, els meus pèls tenen tendència a sortir plens d'ufana als llocs més inconvenients i indesitjats, i a fer acte d'absència als més desitjats. És curiós que gairebé tota la humanitat sigui més o menys peluda, però mentre que als homes se'ls fomenta, se'ls valora i és un bé i una gràcia («on hi ha pèl, hi ha alegria» és una dita ben androcèntrica: per a moltes dones comporta recurrent dolor) a les dones se'ls, se'ns reprimeix. De fet, la cosa es planteja com si tenir pèl fos una anomalia i una rara excepció, quan, en major o menor grau, totes les dones tenim pèl; l'exemple paradigmàtic i interracial en són les aixelles, o la feracitat de les celles. Desgraciada una humanitat que blasma un tret general com un defecte; difícil viure-hi. Algú podria dir-me que jo podria optar per deixar-los créixer lliures i al seu aire. No goso. A més de les contradiccions del sistema, hi ha les d'una mateixa; que en són moltes.

Penso que si no ens regíssim per la rigidesa ofegadora (en l'estètica, en el vestir, en la pinta, en les aficions, en la pràctica dels esports, en les eleccions professionals...) d'unes normes fora de la lògica i de la realitat, hi hauria bastant més benestar al món; la qüestió dels pèls ho mostra. Així, la gent que no es veu ni dona ni home tindria una vida molt més plàcida si no s'intentés abocar-la a decidir-se per un sexe concret. El *leit-motiv* del que parlava abans a propòsit de la roba. En aquest mateix sentit és envejable les poques manies i les estètiques poc estereotipades de molta gent gran; aquestes velles que semblen vells, aquest vells que semblen velles, tant en el físic com en la forma de vestir. I no passa absolutament res. De vegades penso que els vestidors, on impera la insòlita desinhibició i la distant intimitat que és estar despullada i envoltada d'altres cossos despullats mentre et poses crema hidratant, són el paradís i la llibertat: cossos grans, vells, boteruts, amb sacsons, plens de pelleringues..., i a ningú li importa un rave. M'agradaria recordar el nom d'una pel·li, potser búlgara, en tot cas d'un país d'allò que abans en dèiem de «darrere el teló d'acer» que vaig veure al Boliche, que a base de tot d'expressius grisos del millor blanc i negre mostrava un humil gimnàs amb dones de tot pes, alçària i condició, però, ¡ai, la memòria!, no en recordo ni el títol ni res més.

Per exemple, ¿què els hauria costat deixar-me jugar a futbol en pau quan era nena, adolescent o jove? Si s'hagués considerat que jugar a futbol era simplement practicar un esport i no s'hagués considerat prerrogativa d'un sol sexe, la meva infància hauria estat més fàcil i feliç.

De tota manera, temps després també va despertar polèmica que jugués al ping-pong, en principi un esport unisex. La pega, llavors, va ser que hi jugava «massa» bé i guanyava força nois i això ja no estava tan bé. Tot i que té a veure amb el tema que m'ocupa, ho deixo aquí perquè entrariem en una altra qüestió.

És per això que em sembla que totes aquelles persones que estan fluidament a mig camí d'una cosa i altra, aquella gent que ara s'ha donat a denominar «no binària» —que lleig definir amb una negació— mostra un camí menys estereotipat que la pretensió de fer-la encaixar en un patró binari. La llei hauria de deixar l'espai que calgui a tota aquesta gent i no intentar inquirir-la tant sí com no en un patró. Fa molts anys, i sento no tenir-ne la referència, vaig anar a una conferència fascinant de la prehistoriadora i arqueòloga Encarna Sanahuja en què explicava com de difuminats estaven els papers de dones i homes, així com les seves dedicacions «laborals» ja en aquella època tan pretèrita. Tot un contrast amb aquelles farmàcies on vas a comprar un xumet per a una criatura acabada de néixer i el primer que et pregunten si és nena o nen, no per la forma de la boca, no, sinó per començar-los a marcar des del primer segon a sang i foc els colors, les purpurines.

Em ve al cap una altra pel·lícula bona i necessària. *Boys Don't Cry* (EUA, 1999), de Kimberly Peirce, d'esborronador final. El cruel drama no és que la protagonista sigui com sigui, senti, el que senti, se senti com se senti; la tragèdia desfermada no és que no s'hagi pogut operar per assimilar-se a un altre sexe. L'horror és que no la deixen viure com és. Siguí com sigui. A elles i a milers com elles. Que siguin considerades una excepció.

Penso, doncs, també que oferir (o incitar) la «transició de sexe» com a presumpta i única solució a incomoditats i a comportaments excèntrics als estereotipats és empèdit, és restrictiu. L'intent mostra, sobretot, les limitacions i imperfeccions de la societat i el món que vivim ¿Per què no deixar viure cada persona al seu aire, sense criticar-la, sense intentar portar-la a un altre marc, de fet, també restrictiu, com és ser de l'altre sexe, o assimilar-la-hi? ¿Per què haver-la de fer coincidir amb res?

A més a més, s'ha de saber que l'educació afectivosexual a les escoles i als instituts és gairebé inexistent i segurament (en nom de la falsa llibertat) cada cop serà més difícil que se'n faci. Dubto que iniciatives que s'han fet anteriorment a molts centres, ara es poguessin tornar a fer; només cal recordar la casposa, perversa i opusdeiana polseguera que va aixecar a Navarra un programa tan assenyat com l'Skolae. En un món ple de manades desfermades i amb un Internet a lliure disposició curull d'una pornografia violentíssima que vexa, maltracta i viola les dones, es continua postulant que les relacions afectivosexuals s'aprenen soles. És utòpic pensar, doncs, que als centres educatius les explicacions sobre els cossos i els possibles malestars de gènere siguin gaire científiques o que la «declaració de la pròpia identitat sentida» no estigui influïda per elements aliens, opinions, l'aire del temps (igual que ho és a l'inrevés).

També sé, tot i que això són figures d'un altre paner, que, atesa la meua «natural» inclinació sexual i vista l'època i la repressió de tot tipus, entre d'altres, la sexual, que em van tocar viure, em vaig obligar a enamorar-me d'un home. Ho apunto perquè estic força convençuda que d'eleccions lliures ben poques en fem. M'ho fa pensar classes d'institut on coincidien dotze Jèssiques o onze Marcs i en què les famílies respectives haurien jurat i perjurat que havien escollit «lliurement» el nom de les respectives criatures. Alguna elecció lliure hi ha, segur, i aleshores és un esclat joiós.

Casar-me va comportar ser mare, un dels trets definitoris de la meua persona i una realitat que malgrat tots els problemes, desencontres, absències i dificultats, m'omple de joia, però el dubte és ben present. ¿Fins a quin punt va ser una decisió meua i sobretot lliure?

Voldria, doncs, dir que escollir i sobretot prendre decisions que modifiquin el cos sense marxa enrere a segons quines edats pot ser no tan sols precipitat sinó perillós i ho dic conscient que la meua vida hauria pogut ser del tot diferent si algú, atès el meu difús malestar, m'hagués animat a manifestar una altra possible i hipotètica «identitat sentida». I no sé ni sabré mai si hauria estat una vida pitjor o millor.

I sobretot, tot això no impedeix que vegi i que entengui que hi ha gent el sexe de la qual no correspon a l'assignat.

Tornem al cas

A la proposició de llei s'insisteix a despatologitzar qualsevol actuació, iniciativa o mesura en els diferents passos del trànsit que emprèn qui no se sent del sexe assignat en néixer.

Torno al cine, que sempre és una bona companyia i una escola de debò, per dir que poc després de la magnífica *Tomboy*, vaig tenir l'oportunitat de veure *Laurence Anyways* (Canadà, 2012) del realitzador Xavier Dolan. Em fa l'efecte que va aguantar poc a la cartellera de Barcelona malgrat ser un film esplèndid.

Si *Tomboy* parlava del desconcert i la incomoditat d'habitar un cos els canvis del qual no agraden ni satisfan, *Laurence Anyways* presenta un protagonista ja adult, un home que finalment es decideix, vist el terrible malestar cada cop més insuportable que li suposa viure en un cos d'home, a canviar-lo per un de dona al preu que sigui. Aquesta metamorfosi, i no és una qüestió menor, no implica un

canvi en l'orientació sexual: li continuen agradant les dones. Per tant, més aviat li dificulta estadísticament les relacions afectivosexuals.

Destacaré dos detalls del primer tram de la pel·lícula. D'una banda, la tensa però atenta acceptació de tota l'aula en el moment que hi entra el seu professor convertit en una incipient professora. Quan, en veure les cares que fan, li comença a caure el món a sobre, la primera pregunta que li fan és sobre literatura i no sobre ella/ell; ¡uf, salvada! De l'altra, la tensíssima, violenta, hipòcrita reunió en què l'acomiaten de la feina. *Laurence Anyways* és també una difícil, complexa i apassionada història d'amor.

Un pas de rosca més va suposar poder veure en un dels benaurats festivals de cine de Barcelona, gràcies a Fire!, l'estrena d'un film del mateix any, *I stand corrected* (EUA 2012) d'Andrea Meyerson. Es tracta d'un documental, o sigui que ara entrem ja en carn viva. El documental relata amb pèls i senyals un canvi de sexe ben real, paral·lel, doncs, al que presenta com a ficció *Laurence Anyways*.

La directora hi exposa fil per randa i des de diferents punts de vista el canvi de sexe d'un prestigiós contrabaixista de jazz, John Leithman (Illinois, 1953), ara Jennifer Leithman, resseguint uns quants anys de la seva vida.

La protagonista és fastuosa, explica d'allò més bé tot el que li passa, el que sent, per què fa el que fa i el goig i les joies del canvi; ho fa, però, sense embellir-ho ni dissimular-ne cap dolor; per exemple les misèries d'una seriosa operació que, a més, va anar malament. La discriminació laboral un cop convertida en música. A la que es va convertir en dona, van començar a pagar-li menys i això explica molt més bé que tots els gràfics i tants per cent l'arbitrària i violenta imposició de la bretxa salarial; perquè tocar, tocar, toca almenys tan bé com abans. L'extrema tristor de perdre la parella, una dona que, segons Leithman, és homòfoba, atès que no va poder suportar que es declarés dona sense embuts (en la intimitat ja ho era), perquè això la transmutava a ella en lesbiana (¡viure per veure!).

Emociona sentir-li explicar que entre un problema de l'operació i que les hormones li han llevat força, ara toca dreta i com això, a més de la més gran sensibilitat que té a les mans (com els peus, igual d'enormes que quan era home) ha fet variar la seva música. Explica la relació amb la família, fa especial èmfasi en l'important lligam amb la mare; un cop més hi ha un nítid paral·lelisme amb *Laurence Anyways*.

Comociona la certesa que tenia que si cantava descobriren que era una dona perquè l'ànima queda al descobert i que per això va deixar de fer-ho; com la meravellava que un tipus de dona, només veure'l, sabia, clissava, que, de fet, era una dona. A més, finalment estem davant una transsexual que no considera que convertir-se en dona impliqui tenir una gestualitat i fer uns escarafalls que les dones no acostumen a fer mai o que obligui a pujar dalt d'uns talons d'agulla feridors i lesius.

Dos documents impagables, doncs, per aproximar-se a l'horror i a la desesperació de sentir-se empresonada dins un cos equivocat, fins al punt d'emprendre uns llargs i penosos camins sense retorn, en molts casos a través de dolorosíssimes, des de tots els punts de vista, cirurgies, de sotmetre's a canvis d'una envergadura insondable.

Hi ha un moment del documental en què un altre músic explica a *Laurence Anyways* que ser homosexual és un joc de criatures si es compara amb la magnitud del que deu ser sentir-se dins un cos equivocat, saber-se de l'altre sexe. I és veritat, són fenòmens de diferent abast i magnitud.

Tant la pel·lícula com el documental són fascinants perquè et deixen entrellucar la complexitat, la força i la inexorabilitat de la transsexualitat més que no pas fer-te-la entendre: és una qüestió de sentir-ho o no sentir-ho; només deus poder copsar-ho realment si et passa, si se t'encarna. T'omplen d'interrogants: ¿com deu ser sentir-se del sexe contrari?, ¿quins són els mecanismes que fan que

una cavallot es decanti per acceptar el seu cos o viure en uns paràmetres poc «femenins», o, per contra, cada cop li sigui més insuportable fins al punt de veure's impel·lida a canviar-ho?

En tot cas, em fa l'efecte que quan es comença a parlar d'operacions, hormonació, etc., la blasmada despatologització que intenta evitar la proposició queda en una tendra i benintencionada declaració d'intencions.

En aquest sentit va ser allixonador per a mi, veure en un altre festival (en aquest cas gràcies a la benemèrita Mostra de films de dones de Barcelona) l'impagable documental *Gendernauts* (EUA / Alemanya, 1999) de Monika Treut. Presenta una sèrie molt variada de trànsits, de dona a home, d'home a dona, ni dona ni home i variants; amb tractaments, operacions o sense.

(Uns vint anys després de *Gendernauts* la directora recupera a *Genderation* (Alemanya, 2021) aquelles i aquells pioners del moviment transgènere per saber com els ha anat la vida i activismes. La vaig veure el 2022, un cop més gràcies a la benèfica Mostra de films de dones de Barcelona.)

A *Gendernauts* hi ha moments desencoratjadors com quan una dona en trànsit per esdevenir home, després de cantar les bondats de la testosterona (a aquesta hormona atribueix la «brutal» energia que té), fa veure que és un o una boxadora i explica que ara que ja s'ha tret els pits es farà operar de «sota» [*sic*]; que vol uns collons molt realístics perquè en aquest món s'han de tenir uns bons collons. Realment, el que una ha d'aguantar.

Em semblava que en aquest film —he tingut ocasió de reveure'l i no és en aquest documental sinó en algun altre— hi havia un moment il·luminador. Una de les persones que s'havia operat (no recordo de què a què) diu que, si fos a fer, ara no s'operaria, que se'n penedeix, perquè s'ha operat i la mutilació no li ha servit per ser de l'altre sexe, ni tan sols assemblar-s'hi, sinó que tan sols li «ha servit» per deixar de ser qui era. Peus de plom, doncs, a l'hora de decidir intervenir-se.

Això no treu, vist el sofriment, en alguns casos embogidor, de gent que no se sent tal com l'han assignat, sembla que les operacions poden ser salvadores. Per a mi està fora de dubte. Davant del patiment de la gent, d'una persona, tot calla, no hi ha discussió. Ara, això no vol dir que s'hagi d'arrossegar totes les persones que d'una manera o altra, en major o menor grau, estan incòmodes o senten malestar a una operació perquè «encaixi»; això sí que, repeteixo, seria empèdit, restrictiu i altament convencional, reaccionari fins i tot, vaja. Perquè les operacions estan encaminades a transformar una dona en home, o un home en dona, i sembla que no hi hagi cap altra possibilitat.

Un cop més, al cas

En la proposta de la futura llei al Capítol VI es parla d'una sèrie de mesures en l'àmbit esportiu. Respecte al dret a la identitat de gènere en les pràctiques esportives, la primera diu:

1. En les pràctiques, esdeveniments i competicions esportives es considerarà les persones que participin atenent al seu sexe registral, sense que puguin realitzar-se en cap cas proves de verificació del sexe.

La meva perplexitat davant d'aquesta mesura és gran. És a dir, ¿si ets dona només dient que ets home et pots apuntar a una competició masculina, o a l'inrevés? Si fos així, algunes tiradores al plat podrien apuntar-se a la competició masculina per tenir més èxit.

És difícil pensar que una atleta vulgui competir en una marató amb homes —tot i que en proves de resistència la distància entre dones i homes cada dia es va escurçant més—, o que ho vulgui fer

una nedadora. Igual que és difícil que un home vulgui competir amb les gimnastes o amb les atletes de la natació sincronitzada. No ho sé explicar més bé però hi ha alguna cosa que grinyola enormement en poder decidir pel teu compte si ets dona o no. Aquesta mesura de la llei ho caricaturitza.

També n'és una caricatura que guanyessin el premi Planeta del 2021 tres homes sota el pseudònim Carmen Mola. A dreta llei, no hi hauria cap problema que s'autodeterminessin com a dones per ser dones; això sí, llavors haurien de triar un nom per a cadascuna. No se sap per què ho han fet. Per tenir més opcions de publicar segur que no: només un 30 % del que es publica és d'una autora; potser per autorecomanar els seus llibres sense pseudònim en entrevistes quan encara no se sabia qui eren.

En un altre ordre de coses, una altra caricatura paral·lela és la de la reina Isabel II del Regne Unit que rebutja, als 95 anys, el guardó d'una revista que la considera la vella (perdó, «la persona de la tercera edat») més destacada de l'any. El rebutja argüint que no se sent de l'edat que té; vaja, que no és vella ni gran. D'altra banda, desgraciada una vella que per sentir-se bé ha de renegar de qui és, de com és, que s'ha de definir per negació, en aquest cas, negant l'edat que certament té. Desgràcia extensiva i similar a la d'aquelles dones que sentint-se i pensant-se d'aquesta condició, la neguen a l'hora d'audenominar-se professionalment.

No són un invent ni tampoc optatives les diferències físiques, sobretot les hormonals, entre dones i homes basades en el sexe. *A priori*, doncs, em decantaria perquè es mantinguin en els esports les categories masculina i femenina separades, por tosques i imprecises que en siguin les fronteres.

Sembla clar que per a la major part d'homes és més important ser home que guanyar carreres o partits de tennis, però aquesta mesura em fa pensar en vàters i vestidors. Soc d'un club esportiu, ¿m'agradaria que un home es canviés o es dutxés al nostre vestidor? Doncs no. Se'm fa difícil pensar que les dones no puguin viure i beneficiar-se d'espais segurs com ara vestidors, lavabos, cases d'acollida o presons no mixtes. Recordo allò que tota llei nova, tota normativa nova porta incorporada sempre l'esclatxa per poder fer trampa; tot i que s'ha d'assumir perquè, si no, no es canviaria mai cap llei. Seria com pensar que si algú abusa dels ajuts públics, s'han de deixar de donar en comptes de vigilar-ne el bon ús.

Anem a un altre àmbit. Tot i que a voltes sigui difícil de veure'n la frontera, en la major part de casos els cossos de les dones i els homes es comporten i reaccionen diferent. Penso en la salut. Per exemple, en casos d'infarts de miocardi. Per exemple, a l'hora de tenir la regla. Per exemple, en la incidència de l'osteoporosi; en les dosis dels medicaments; en els mateixos medicaments; a l'hora d'avaluar una analítica (és ben sabut que els límits de diferents patologies no són els mateixos en dones i homes).

Hi ha un perill evident que si s'esborra (legalment) els límits entre els cossos de dones i homes, totes aquestes qüestions es desatenguin més del que ja es negligeixen ara. Si tot és líquid, canviant i en trànsit, la variable sexe pot ser menyspreada i vista la poca atenció que la medicina dedica als cossos de les dones només ens faltaria això.

A més, enllaçaria amb una tendència preocupant que mostren algunes de les polítiques portades a terme per les institucions. Recordo que fa uns anys l'ajuntament de Barcelona volia restituir i reconèixer amb algunes mesures i disposicions diferents col·lectius que la bota del franquisme va oprimir. Recordo que entre aquests col·lectius se'n va citar un de no minoritari com és el gènere femení. Recordo que la pregunta de la persona de l'ajuntament va ser, «sí, les dones, d'acord, però ¿a més de dones, què més; què més els ha passat?». Com si amb la repressió que comportava el simple fet de ser dona no n'hi hagués prou, no valgués. Com si no fos prou «desgràcia» als seus ulls. Doncs no. N'hi ha prou i massa. Per ser dona, només pel fet de ser dona, paties una repressió que cap home no patia; per exemple, no poder demanar un crèdit, no poder treballar sense permís

del marit, no poder-se treure el passaport un cop més sense permís del marit, estar privada de la pàtria potestat de filles i fills i un munt d'injustícies més.

Portat a l'extrem, si ets d'un grup subordinat per ser dona però ser-ho és optatiu, però podries no ser-ho, no calen polítiques per millorar la teva situació, no calen polítiques per evitar la discriminació perquè, en principi, en qualsevol moment pots sortir d'aquesta situació, desempallegar-te del teu cos i condició per convertir-te en un home, en un ser no discriminat per raó de sexe.

S'ha de ser molt prudent perquè aquest nou concepte de l'autodeterminació de sexe introdueix limitacions als drets preexistents de les dones; el cas més evident són totes aquelles mesures que s'han implementat per combatre les violències masclistes (acostumo a usar aquesta denominació on d'altres parlen de «violència de gènere»). Totes les mesures antidiscriminatòries basades en el sexe portarien, de fet, incorporada una clàusula que permetria saltar-se-les sense cap conseqüència. ¿Què passaria amb els maltractadors si s'autodeterminessin com a dones?

Un dels factors que fa que es pugui visibilitzar la desigualtat, la subordinació de les dones és el sexe (tot i que no tan sols el sexe) i, per tant, no pot considerar-se una dada irrellevant. És a dir, hi ha el perill que la futura llei aboleixi la categoria sexe i això pot ser letal per a moltes dones. Personalment em defineixo amb la paraula «dona» sense més adjectius i ho continuaré fent, no hi afegiré el prefix «cis» (partícula utilitzada en alguns estudis de gènere per referir-se a persones que s'identifiquen amb el sexe amb què han nascut). Hi ha algú que ja m'ho ha retret. Ho sento però el primer giny que va arribar a les cases va ser la rentadora de roba i com que va ser la primera, i llavors única, li diem «rentadora»; el rentavaixelles va arribar més tard i per això se n'especifica l'ús en la denominació, «vaixelles», i continuem denominant «rentadora» la rentadora. De fet, no hi hauria d'haver cap problema que una transsexual es denominés «dona». D'altra banda, ens hauríem de preguntar per què es parla de «cisdones» però rarament de «cishomes».

A més, si la categoria sexe deixa de funcionar es podria arribar a deixar de fer estadístiques desagregades per sexe (per moltes caselles que se li hagin d'afegir), amb tot el que això suposaria de desconeixement de la realitat. M'ho haurien d'explicar molt bé.

De fet, amb els problemes que sigui, en aquest moment el sistema públic de salut es fa càrrec del tractament d'hormonació o de reassignació de sexe. Si el cos no compta, si és igual, si amb el sol fet de dir que ets una cosa o altra ja n'hi ha prou, es podria arribar a argumentar que les operacions són sobrerres quan sabem que per a les persones transsexuals són una necessitat aclaparadora i imprescindible. Portat a l'extrem, ¿podria jo autodeterminar-me com a castellanenca per molt a prop que m'hi senti? Hi penjaría un reguitzell de qüestions legals, domicili, vot, assignació de CAP, etc.

Un cop més al cos i a alguns detalls que presenta

No sé si he fet prou èmfasi en el turment i la tortura que deu comportar sentir-se res que el teu cos desmenteix i, en conseqüència, fins a quin puc crec fermament en la llibertat del que decideixi fer una persona adulta i la validesa i bondat de les mesures que emprengui per viure amb una mica de pau, per operacions que calguin, per costós que sigui, tot i que no sempre la solució passi per aquí.

Al marge del calvari de la contraaixista Jennifer Leithman, que s'ha vist més amunt, hi ha testimonis escruixidors. Per exemple el que Jan Morris —abans James— (Clevedon, Somerset, 1926-Pwllheli, 2020) va viure i va explicar al llibre *El enigma* (trad. Manuel Bartolomé López. Barcelona: Grijalbo, 2000). El títol original, publicat el 1974, és *Conundrum*.

Jan Morris és una autora britànica, militar, corresponsal de guerra, novel·lista i assagista, i intrèpida i incansable viatgera i, és clar, escriptora, entre altres, de magnífics llibres de viatges. Va ser sobretot coneguda, d'una banda, perquè va participar com a periodista en l'expedició que el 1953 va pujar a l'Everest per primer cop —en va donar l'exclusiva mundial per al *Times*—; i, de l'altra, per la decisió de canviar de sexe i corregir la condició masculina amb què va néixer. Va ser una decisió meditatíssima i una transformació gens brusca; de fet, quan va acompanyar Tenzing i Hillary a l'Himàlaia era ja, com deia ella, «una dona atrapada en el cos equivocat». No el va poder modificar fins al 1972 a Casablanca.

Morris, que és un epígon de l'Imperi Britànic, i això es traspua en la seva rígida i convencional concepció i percepció de les característiques de cada sexe —tot i que també reclama lloc per a éssers menys definits—, explica fil per randa a *El enigma* aquest costós camí amb sensibilitat, lucidesa i profunda reflexió, i fins i tot amb sentit de l'humor. S'hi entrelluca que la gent de poble (era del país de Gal·les) pot ser més tolerant i comprensiva que la intel·lectualitat cosmopolita. Com la galanteria en realitat el que fa és posar al seu (subordinat) lloc les dones; se n'adona quan, en comptes d'exercir-la, la pateix, quan n'és objecte.

El masclisme i el patriarcat hi queden ben retratats. Esborrona, tot i que no ens hauria de sorprendre ni un bri, la descripció i reflexions que fa Morris de com la tracten els homes en comparació a com la consideraven quan era home. Els homes la van passar a tractar com si fos menor d'edat (¿us sona?), i com involuntàriament s'hi va anar acostumant i fins i tot va acabar acceptant aquest menysteniment. Va descobrir en pròpia pell el que els homes busquen en les dones.

Los hombres me trataban cada vez más como a *un ser dependiente*, como al Chevalier d'Eon, que se vio obligado a aceptar a alguien que velara por su feminidad... Cierta mañana, en un momento de descuido, mi abogado llegó incluso a llamarme «hija mía»; y así, al ser tratada todos los días de mi vida como *un ser inferior*, involuntariamente, poco a poco, acepté esa situación. Descubrí que, incluso ahora, los hombres prefieren que las mujeres estén peor informadas, que sean menos capaces, menos habladoras, y desde luego menos egocéntricas que ellos; de modo que, por regla general, procuraba complacerles.

Jan Morris. *El enigma*. <https://tuxdoc.com/embed/jan-morris-el-enigmapdf_pdf.html?sp=%7Bstart%7D>. Les cursives són meves.

Realment has de tenir moltes ganes de fer el que calgui, sigui el que sigui, per ser realment qui ets, ha de ser inaguantable i insostenible la decisió de no fer res, quan per sortir de la presó d'un cos equivocat has d'acceptar necessàriament aquesta enorme rebaixa en la condició i el prestigi social. No hi ha argument més fort que aquest. L'escriptor Paul B. Preciado (nascut Beatriz) ho explicava a l'inrevés en una entrevista. Es va adonar fins a quin punt es maltracta les dones quan va assolir la condició d'home i va passar a ser tractat com a tal; és a dir, va passar a ser ben considerat, o potser simplement a ser considerat.

Morris el 1949 es va casar amb Elizabeth Tuckniss, van tenir cinc criatures i amb ella va compartir tota la vida (canvi de sexe inclòs) encara que per llei es van haver de divorciar. Justament, després del tractament hormonal a base d'estrògens que va començar a final de la dècada del 1960 amb el ferm suport de la seva esposa, l'operació de canvi de sexe es va haver de realitzar al Marroc, atès que els metges britànics no l'hi volien fer si no trencava la relació amb la seva parella. Morris no estava disposada a separar-se en aquell moment. Encara que més tard es van divorciar, la parella sempre va romandre junta i el maig del 2008 es van unir legalment formalitzant una unió civil. Un cop més, els estereotips, les convencions, dificulten la llibertat i fan més difícil viure una transformació ja prou difícil per si mateixa. Com mou veure aquest exemple del fet que t'enamores d'una persona i no d'un sexe, i com això pot ajudar a dinamitar tot tipus d'encasellament.

En tot cas, el que demostren els casos de Morris i de Leithman són els enormes guanys del canvi (ser realment qui s'és) que fan que compensi tanta pèrdua d'estatus i de consideració, que això deixi de tenir importància.

(Potser hi ha pel·lícules, llibres, sobre canvis a l'inrevés, de dona a home, potser, però no en conec cap segurament perquè, com que les protagonistes inicials són dones, són casos menys famosos i menys publicitats. Perquè està clar que de casos sí que n'hi ha.)

Paradoxalment, i em sembla que és molt i molt rellevant en aquesta qüestió i d'altres, quan es pensa amb les trampes, amb aprofitar-se de la situació, i amb fer-se passar per altri, no es pensa que el perill vindrà en bloc o en gran mesura de les dones, que seran les dones qui maldaran per autodeterminar-se com a homes per beneficiar-se de la situació i tracte privilegiats dels homes; per exemple, amb la intenció d'estar a la banda de dalt de la bretxa salarial, de desempallegar-se més fàcilment de les feines domèstiques, etc., sinó que es pensa que seran homes sobretot els que s'aprofitaran de les engrunes, de les poques mesures que fan que la subordinació no sigui tan dura, ni tan crua per a les dones. Així, hi ha la por que un home es faci passar per dona per disfrutar d'algun escadusser privilegi, quan justament els privilegis estan a l'altra banda, a la banda dels homes. A l'inrevés la por no hi és, no es pensa que cap dona intentarà aprofitar-se dels privilegis masculins, ¿i ara, dona, on vas a parar?

Segurament la cosa i la realitat són molt més simples. D'una banda, els homes, en general, ho aprofiten tot (o se n'aprofiten). De l'altra, a la supremacia masculina no li calen papers ni normes, com que és estructural i no necessita documents, a cap dona li pagaran com a un home per molt que es presenti i s'autodetermini (o autodenomini) com a tal. Que una cosa és participar al banquet i l'altra recollir-ne les molles.

Un indicador útil que s'hauria de tenir en consideració i que també ho mostra és que expressions de nova planta com «persona menstruant» o «vagioportant» (al meu entendre innecessàries i estigmatitzadores, així com espantosament lletges, però això entra en l'àmbit de l'estètica que en llengua no ha d'influir per res), no tenen una correspondència en masculí: «persona ejaculadora» o «penisportant» —ja he dit abans que passa el mateix amb el prefix «cis»—. A banda, tant «persona menstruant» com «vagioportant» o paraules similars influeixen i van en el camí de cancel·lar o intentar abolir el sexe femení cosa que em fa més por que una pedregada seca. Les dones i afins poden ser un aiguabarreig; els homes, són homes d'una peça, sense màcula ni fissura.

Això explica, en part també, que siguin molt més habituals i vistoses les Drag Queens que els Drag Kings. Les Drag Queens amb la seva desmesura, excés, escarafalls i exuberància guanyen per golejada les dones, són les reines del mambo, fan que les dones siguin una pàl·lida imatge d'una dona, en siguin una representant pobrissona, en blanc i negre, del que hauria de ser una dona de debò. Una Drag Queen és una dona amb escreix. Un Drag King —n'hi ha, sempre n'hi ha hagut, però hi ha molts menys concursos i no se'ls dedica programes de televisió— no és res més que una mala i pobra imitació d'un home; en definitiva, un home mancat, escapçat, incomplet, un home que mai no arribarà a ser un home.

És clar, doncs, que en aquesta qüestió, com en una gran part de qüestions no és simètric ni igual ser dona que home —penso, per exemple, en les diferències notables entre la prostitució femenina o masculina; penso, per exemple, en les raons per utilitzar pseudònim—. No és el mateix, per tant, tampoc a l'hora de canviar de sexe o simplement d'abraçar no ser d'un sexe ni de l'altre. No hi ha equitat. Fem veure que estem en un món on hi ha igualtat i, la veritat, és que no n'hi ha ni de formal. Aquesta ceguesa, aquest punt mort, ho enterboleix tot perquè es parteix d'una base que coixeja, d'una base falsa.

A continuació, provo de resumir el que penso sobre la qüestió (i que se'm perdoni si és un enfilall de vaguetats). Començo pel final perquè em sembla que ho emmarca tot.

- Qualsevol aspecte de l'existència humana està esbiaixat pel fet de ser dona o home. Per tant, no tindran les mateixes oportunitats ni consideració les dones que els homes tampoc en decisions d'aquesta índole; és a dir, és diferent un canvi de sexe, o el transvestisme si s'aborda des d'un cos de dona o d'home. La qüestió és especialment rellevant amb les persones que no s'identifiquen amb cap dels dos sexes.
- El dret a canviar i manipular el cos per poder viure amb pau en cas de ser transsexual s'ha de preservar, possibilitar i facilitar.
- Si es té en compte com són d'arrelats els estereotips sexuals i de gènere, s'hauria de tenir especial cura a no intentar adaptar els cossos a cap estereotip, ja sigui ideològicament, ja sigui mitjançant operacions o d'altres maniobres, ni encaminar les persones que mostren malestar amb el seu cos cap a aquesta possibilitat presentada com a única.
- La realitat, la Història, la Prehistòria mostren que les persones a mig camí, les persones que no se senten identificades en un altre sexe són una constant. Per tant, tenen dret a tenir espai per desenvolupar-se, ser com siguin i viure com vulguin. Fer perquè s'incloguin en un determinat sexe no és una solució sinó una impotent restricció.
- L'audeterminació és un pas important; per tant, molta prudència a l'hora de fer-ho. Seria partidària d'establir alguns mecanismes per portar-la a terme més enllà que la simple enunciació.
- Una llei nova porta incorporada la possibilitat de torear-la. S'haurà de vetllar per evitar-ho.
- De cap manera es poden cancel·lar o abolir els sexes. Especialment el sexe femení, que és el que més rep en aquest tipus de contesa, ni, és clar, la categoria «dones». Això implica que no hi ha d'haver cap retrocés en els drets de les dones. Al contrari.

Eulàlia Lledó Cunill

29 de setembre del 2021-17 de juliol del 2022